

موضوع : نقش تربیتی خانواده در تحکیم حجاب فرزندان

نام استاد راهنما : خانم غلامی

نام مولفان : مرضیه مرادی^۱ - نوریه درخشش^۲

حوزه علمیه امام خمینی (ره)

چکیده:

با توجه به شرایط حجاب جامعه مهم‌ترین و کاربردی‌ترین روش برای تحکیم حجاب جامعه نقش خانواده می‌باشد بارزترین نشان و نمود یک جامعه اسلامی حجاب مردم آن جامعه است ه متأسفانه امروز به سمت کمرنگ شدن می‌رود ما می‌خواهیم با ارائه راهکارهایی به خانواده‌ها برای نهادینه کردن این امر در همان دوران کودکی و نوجوانی حجاب را در فرزندان نهادینه کنیم که با تشویق و تنبیه رعایت محرم و نامحرم محبت و مهرورزی پوشش مادران و غیره حجاب را تحکیم می‌بخشیم ارائه راهکارها با استفاده از روایات و احادیث قرآنی و تحلیل مسائل علمی و روانشناسی شاید به نتیجه دلخواه همان وظیفه تربیتی خانواده ر تحکیم حجاب می‌باشد منجر شود.

واژگان کلیدی :

حجاب - خانواده - تحکیم - تربیت

^۱. طلبه سطح دو حوزه علمیه امام خمینی (ره) کرمانشاه
^۲. طلبه سطح دو حوزه علمیه امام خمینی (ره) کرمانشاه

مقدمه :

همانطور که می‌دانیم یک جامعه اسلامی ز خانواده‌های اسلامی شکل می‌گیرد و چون امروز بحث حجاب در جامعه ما نمایان است موضوع خود را با عنوان نقش تربیتی خانواده ر تحکیم حجاب فرزندان انتخاب کرده‌ایم که با مطالعه کتاب‌ها و مراجعه به احادیث و روایات قرآن و انسته‌ایم به راهکارهایی از جمله نهادینه کردن این مهم در دوران کودکی و نوجوانی فرزندان توسط والدین دسترسی پیدا کنیم بلکه بتوانیم با تحکیم حجاب که نماد دین جامعه اسلامی است ارزش بنیادی خانواده در حجاب فرزندان و امر سازندگی انسان بپردازیم .

منظور از تحکیم خانواده در اینجا، فراگیری اعتدال میان همگان حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه اعضا است عبیر قرآن مجید که می‌فرماید سکوت و آرامش اعضا هدف برقراری زوجیت و تشکیل خانواده است پس لازم می‌شود که همه رفتارها و تعامل‌ها در راستای تحقق این هدف باشد.

هدف :

هدف ما از این مقاله تلاش برای داشتن خانواده‌هایی با تکیه بر اسناد علمی و دینی برای موثر بودن در حفظ حجاب فرزندان و ارائه راهکارهایی برای نهادینه کردن این امر بسیار مهم در دوران کودکی و نوجوانی و در آخر داشتن یک جامعه با حجاب و دینی که از قش اصلی خانواده میسر می‌گردد

حجاب از نظر لغت

لغت حجاب هم به معنای پوشیدن است و هم به معنای پرده و حاجب ر هیچ موردی اصالتاً به معنای نوع سبک پوشیدن و نوع سبک لباسی که پوشیده می‌شود اطلاق نشده است مقصود از حجاب اسلامی آن نوع پوشش است که دارای این دو ویژگی باشد.

۱: حدود شرعی پوشش در آن رعایت شده باشد.

۲: با خودنمایی و جلب نظر نامحرمان همراه نباشد.

طبق این تعریف حجاب امری نیست که صرفاً به موضوع پوشش مرتبط باشد بلکه امری رفتاری نیز هست معلوم شد که بدحجاب فقط کسی نیست که حد واجب حجاب شرعی را رعایت نمی‌کند ممکن است کسی این حدود را کاملاً رعایت کند ولی در عین حال وضع ظاهرش، نوع رفتارش با مردم، نوع سخن گفتنش، نوع راه رفتنش، حتی نگاهش به افراد و اطرافش بازی کنترل شود.

در قرآن می‌فرمایند که (قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ اٰی رَسُوْلٌ مَّا بَہٗ مَرْدٰنٌ مُّوْمِنٌ مَّا بَگُو تَا چشْم‌ها از نگاه ناروا بپوشانند و فروج و اندامشان را محفوظ نگه دارند که این بر پاکیزگی جسم و جانشان اصلح است)³

و قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ ۚ وَ بَہٗ زَنَانٌ مُّوْمِنَہٗ بَگویند دیدگان خویش فرو خوابانند و دامن‌های خویش حفظ کنند و زیورهای خویش آشکار نکنند.⁴

از آیات فوق بر می‌آید که مراد از پوشش اسلامی و حجاب قائل شدن در معاشرت زنان با مردان نامحرم در انهای مختلف رفتار مثل نحوه پوشش، نگاه، حرف زدن و راه رفتن است.

³.آیه ۳۰ سوره نور
⁴.آیه ۳۱ سوره نور

پوشش مادر و تأثیر آن در فرزندان

از نظر حکم شرعی، واجب نیست مادر همهی اعضای بدن خود را از فرزندان خودش بیپوشاند. بنابراین باز بودن سر و گردن، دستها و پاها و ساق پا اشکالی ندارد. اما از نظر تربیتی باید بگوییم کودک به راحتی رفتار و صدای مادر را تشخیص می‌دهد و آن را دنبال می‌کند. رفتار مادر برایش کاملاً آشناست و حافظه‌اش مملو از خاطراتی از این رفتارها است؛ کودک از رفتار و شکل آنها عکسبرداری و در حافظهی خود ذخیره می‌کند. پایه‌های اساسی رشد شخصیت کودکان و نوجوانان از طریق تقلید نهاده می‌شود و این شیوهی تقلید هم از راه شنیداری و هم از طریق بصری حاصل می‌شود. تقلید و الگوبرداری از ویژگی‌های دوران کودکی است. کودک هر آنچه را که ببیند، براساس تقلید می‌پذیرد و مطابق آنها عمل می‌کند، بدون اینکه از خوبی و بدی آن اطلاع داشته باشد. چشم و گوش کودک، چون دریچه‌ای باز است و ذهن کودک مانند دوربین عکاسی است که هر چه می‌بیند در آن منعکس و ثبت می‌شود. بنابراین رفتار مادر تأثیر فراوانی بر روی کودکان دارد. آنها نمی‌توانند در کارهایشان هدفگیری درستی داشته باشند، لذا تمام توجه‌اش به پدر و مادر و اطرافیان است، اعمال و حرکات آنها را مشاهده می‌نمایند و از آنان تقلید می‌کنند. این امر در مورد پوشش نیز صدق می‌کند. اگر مادر همیشه با پوشش مناسب در مقابل فرزندان خود ظاهر شده باشد؛ کودک هم سعی می‌کند همان پوشش را از مادر تقلید کند و در دوران نوجوانی که نوبت به انتخاب می‌رسد، سعی می‌کند با مادر همانندسازی کند و همان شیوهی مادر را برای خود انتخاب کند. بعضی از والدین تصور می‌کنند بچه‌ها چیزی نمی‌فهمند لذا با پوشش نامناسب در مقابل فرزندان خود ظاهر می‌شوند. غافل از اینکه کودک آنچه را می‌بیند، در حافظهی خود ضبط کرده، روزی نمونهی آن را از خود بروز خواهد داد. امام باقر (ع) در این مورد می‌فرماید: «پرهیزید از اینکه در حالی عمل زناشویی را انجام دهید که کودکی بتواند شما را ببیند و وضعیت شما را توصیف کند.» در حدیثی امام صادق (ع) می‌فرماید: «در حالی که کودکی در خانه هست نباید مرد با همسرش جمع شود چون دیدن این منظره به وسیلهی کودک باعث می‌شود که کودک در بزرگسالی زناکار شود.» پوشش اطرافیان در بلوغ زودرس کودک نقش مهمی دارد. کودکی که قبل از سن نوجوانی هر روز با بدن نیمه‌عریان مادر و خواهر مواجه است، زمینهی تحریک جنسی در او سریع‌تر و زیادتر می‌شود و باعث ظهور زودرس علائم بلوغ جنسی می‌گردد. همچنین پوشش‌های نامناسب والدین در مقابل فرزندان، حیاء و عفت را در دید و منظر آنها کم اهمیت جلوه می‌دهد. بنابراین لازم است مادر قبل از پنج سالگی در مقابل کودکان پوشش مناسب داشته باشد تا تصویری که در ذهن کودک از مادر باقی می‌ماند، تصویری زیبا و آراسته باشد و الگوی مناسبی از پوشش در ذهن کودک نقش ببندد.

توجه به نقش تربیتی و تاثیرگذاری پدر و مادر

خانواده واحد اجتماعی است که بر اساس پیوند زوجین پدید می‌آید و این پیوند یک پیوند ساده جنسی نیست که پیوندی است که مهمترین و پیچیده‌ترین روابط روانی و معنوی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی در آن تجلی می‌یابد. به دلیل ماهیت چنین پیوندی است که خانواده به عنوان عامل رشد و تعالی روحی و روانی فرزندان و اعضای خود محسوب می‌گردد و در فرهنگ اسلامی نیز خانواده واحد اصلی جامعه است و به عنوان سیستم کوچک اجتماعی که زیر بنای جامعه بزرگتری را فراهم می‌کند و منشأ سعادت و شقاوت انسان از طریق ایفای نقش تربیتی در جریان رشد فردی است.

در این میان تاثیر خانواده بر فرزندان به نحوی است که هر فردی آنچه را از خانواده اصلی خود اخذ کرده است با خود به نهادی و مکانی که وارد می‌شود می‌برد به عبارت دیگر فرد نمی‌تواند خود را از تمام آنچه که از خانواده کسب کرده رهایی بخشد. به دلیل همین تاثیر غیر قابل انکار و پایدار خانواده بر روی فرزندان است که خانواده با اینکه در میان نهادهای جامعه از نظر اندازه کوچک‌ترین نهاد است، ولی از نظر اعتبار و اثربخشی والاترین و مهمترین و عظیم‌ترین نهاد اجتماعی است و به کانون اصلی انتقال ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی، دینی و اخلاقی و بستری که هویت فرهنگی و دینی و ملی و سلامت روانی در آن شکل می‌گیرد تبدیل شده است.

در این زمینه نقش خانواده به حدی است که می‌تواند سرشت و فطرت پاک کودک را که بر مبنای خداپرستی، درستی، راستی و عشق به انسان و همنوع خیر و عدالت، نور و تقوا است را به انحراف بکشانند.

بنابراین نهاد خانواده به عنوان مهمترین نهادی است که می‌تواند در انحراف فرزندان موثر باشد. پس با بنیان نهادن خانواده‌های سالم و حل مشکلات خانواده به صورتی معتدل و با همکاری اعضای خانواده و فراهم کردن بستری مناسب و عاطفی می‌توان فرزندانی عقیف و پاک تحویل جامعه داد و منظور از فضای عاطفی و روانی خانواده مجموعه‌ای از ارتباطات و تبادلات روحی و روانی است که بین افراد خانواده وجود دارد و شکل خاصی از روابط را میان اعضا به وجود آورده است. نهادهای سازی ارزش‌ها در عمق بخشیدن به آموزه‌های دینی در کودکان و نوجوانان آنان را از آسیب‌های اخلاقی و اجتماعی مصون می‌دارد.

قصه گویی روشمند

روش دیگر قصه‌گویی روشمند می‌باشد که موجب تشویق و تحریک کودکان و نوجوانان به اعمال نیک شده و سعی کودک بر آن است که خود را با شخصیت‌های قصه همانند سازی کند. مقصود قرآن از قصه‌گویی سرایش داستان با ذکر امور ریز و درشت نیست که برای هدایت و سعادت مردم از زبان قصه‌گویی استفاده می‌کنند.

یکی از دستاوردهای قصص قرآن تعلیم و تربیت انسان در راستای سنت‌های حسنه الهی است که قوام و رشد انسان را در بر دارد از جمله آن سنت‌ها حفظ و توسعه حجاب در خانواده و جامعه است. قصص قرآن با شیوه‌های تکریم شخصیت رشد عقلانی توسعه عزت نفس و تحریک ایمان آن را شرح داده است.

آموزش محرم و نامحرم در خانواده

شناخت صحیح احکام الهی عنصری مهم، در تربیت دینی فرزندان محسوب می‌شود. اگر بخواهیم فرزندان خود را طوری تربیت کنیم که احکام الهی را رعایت نمایند باید از همان کودکی بر طبق دستورات دینی عمل نماییم. برای اینکه دختران و پسران هنگام بلوغ با مشکلی روبه‌رو نشوند و به تدریج با نقش خاص خود به عنوان دختر و یا پسر آشنایی یابند. بایستی از ابتدا به‌طور جداگانه با آنها رفتار شود. این مسأله در مورد دختران اهمیت بیشتری دارد زیرا آنها زودتر از پسران به بلوغ می‌رسند. در تعالیم اسلامی به این نکته توجه کامل و توصیه شده است که از حدود 6 سالگی، با دختر و پسر با روشی جداگانه رفتار شود. در روایات اسلامی توصیه شده است که دختر بچه‌ی شش ساله را، پسر بچه یا مرد نامحرم نبوسد و در بغل نگیرد. همچنین زن‌های نامحرم از بوسیدن پسر بچه‌ای که سنش از هفت سال گذشته است، خودداری کنند. همین‌طور توصیه کرده اند که بستر کودکان در شش سالگی از هم جدا شود. رعایت این اصول سبب می‌شود که دختران و پسران از همان آغاز به تدریج نقش مردانه و زنانه‌ی مناسب را پیدا کنند و برای بلوغ آمادگی کافی داشته باشند. به هر حال باید از دوران کودکی زمینه برای رشد ویژگی‌های فطری دختر و پسر در خانواده فراهم آید و هر یک از این دو در مسیری که آفرینش با تدبیری حکیمانه پیش پای آنها نهاده است، سوق داده شوند. کودک موقعی فعل تربیتی درونی را پیدا می‌کند که خود به‌طور فعال در آن نقش داشته باشد. اگر خواهان آن هستیم که کودکان مقررات، ارزش‌ها، خصایل و فضایل اخلاقی را درونی کنند باید لوازم و شرایط تربیت را به‌گونه‌ای فراهم کنیم که کودک، خود، راغب و مایل به آن شود.

مهمترین اصل در تربیت خودانگیخته، مسالهی رغبت ها و علایق کودک است. نوجوانان و جوانان باید خود را چنان با ارزش و با عزم و اراده تصور کنند که خویشتن را از درون کنترل کنند. آنان چنین انتظاری را در خود پیروراند که حتماً می باید دیگران آنها را کنترل کنند. بلکه بایستی به گونه ای رشد یابند که حتی در شرایطی کاملاً دور از چشم افراد - که امکان بهره وری نیز برای آنان فراهم باشد - به لحاظ تقوایی، خود را نگه دارند و دست از پا خطا نکنند. نوجوانان را باید به گونه های تربیت کرد که خودکنترل بار آیند. از مسایلی که امام خمینی بیشتر به آن توجه داشتند، محدود بودن ارتباط بین زن و مرد بود. همچنین امام راجع به حجاب دختران می فرمایند: «تا تکلیف نشده حجاب لازم نیست، میتواند هر رنگی که می خواهد بپوشد. ولی وقتی تکلیف شد، دیگر نگوید عیب ندارد. این را به بچه تلقین کرده اید که راجع به مسایل دینی سخت نباشد، باید به بچه فهماند که بعد از سن تکلیف، پسرعمو و پسرخاله نامحرم هستند و باید حجاب داشته باشد. این عیب ندارد. سلیقه های مختلف پدر و مادر مسایل شرع را تغییر می دهد یا از اصل برمی گرداند و برای بچه کار را مشکل می کند. نباید مسایل شرع را برای بچه مشکل کرد. اسلام دین راحتی است. دین سختی نیست.»

شرع مقدس اسلام در رعایت رفتار و پوشش فرد مسلمان حدودی را تعیین کرده است. پوشیده بودن بدن زن و مجاز بودن برای عدم پوشش کفین و وجه و نیز مجاز نبودن مرد و زن در سخن گفتن با یکدیگر به گونه ای که گناه در آن وجود داشته باشد، به عنوان حداقل حدودی است که می باید رعایت شود. در مورد رعایت حدود شرعی در روابط دختر و پسر میباید اولاً ما حدود را به خوبی بشناسیم و از افراط و تفریط بیهوده اجتناب کنیم. ثانیاً فرزندان را افرادی بار بیاوریم که با کنترل درونی رشد کنند نه فقط با کنترل های بیرونی ما. آموزش حدود شرعی و مراعات آنها نه تنها نشانهی عقب ماندگی و یا محدود سازی فرزندان نیست، بلکه خود نشانگر دقت و توجه یک خانواده به حدود رفتار اجتماعی است. هر قدر فرهنگ یک خانواده بالاتر باشد، به جزئیات و دقایق زندگی و از آن جمله روابط اجتماعی با دیگران، توجه بیشتری می کند. دختری که در برخورد با افراد نامحرم از نظر پوشش مراعات می کند و نیز رفتاری متین و مطابق دین در مقابل آنها دارد، سطح فکر و فرهنگ خود را نشان می دهد.

مسئولیت پدر و مادر¹⁴

امام سجاد علیه السلام از پروردگار قادر فرزندانمی توانمند سالم و دارای دین و اخلاق نیکو درخواست می‌کند و فرمودند خدایا برای آرامش و مسرت من عمر فرزندانم را طولانی گردان و سرآمد عمر آنان را به تاخیر افکن و دکان مرا پرورش ده و فرزندان ناتوانم را نیرومند ساز و برای دلخوشی من اولاد مرا سالم و دین و اخلاق آنان را نیکو بدار و در جان و بدن و در تمام اموری که برای آنان در آن می‌کوشم عافیت مقدر کن و روزی فراوان به من عطا کن که فرزندانم را در رفاه و آسایش قرار دهم از سخنان امام سجاد بر می‌آید که پدر و مادر در قبال آسیب‌های زندگی سلامت جسمی و روحی اخلاقی و اجتماعی و تربیتی دینی فرزندان خود مسئول هستند

الگو بودن پدر و مادر¹⁵

پدر مدیر محترم و سرپرست مقتدر خانواده است آرامش خانواده در سایه اقتدار مدیر توانمند خانواده حاصل می‌شود مادر کانون مهر محبت و حلقه اتصال خانواده است بنابراین پدر و مادر دو الگوی عملی فرزندان هستند که فرزندان در سایه اقتدار پدر و مهربانی ویژه مادر که ترکیب اقتدار محبت صفا و عشق را ساخته آرامش به سمت رشد و کمال حرکت می‌کنند

امام سجاد علیه السلام از خداوند متعال خواسته است روزی فرزندانم اولاً بسیار باشد و ثانیاً در دست او باشد و پدر قدرت مالی و تامین حاجت خانوادگی داشته باشد

بر این اساس حضرت سجاد علیه السلام با این درخواست به پدران هشدار می‌دهد هرگز در محیط خانواده و نزد کودکان اظهار عجز نکرده مادران هرگز بی‌محبتی نکنند و به فرزندان خود همدلی اقتدار و محبت را در عمل یاد دهند تا آرامش آنان محفوظ بماند این نکته‌ای است که از نهاد روانی کودکان سرچشمه می‌گیرد.

¹⁴. برگرفته از سبک زندگی در صحیفه سجادیه
¹⁵. برگرفته از سبک زندگی در صحیفه سجادیه

نتیجه گیری

هدف ما از این مقاله تلاش برای داشتن خانواده هایی با تکیه بر استاد علمی و دینی برای موثر بودن در حفظ حجاب فرزندان و ارائه راهکارهایی برای نهادینه کردن این امر بسیار مهم در دوران کودکی و نوجوانی و در آخر داشتن یک جامعه با حجاب و دینی که از قشر اصلی خانواده میسر می گردد.

منابع و مأخذ

- (۱) احسانی کیا، رجب و امیر پور آباد، علیرضا ، نقش خانواده در تربیت دینی و حجاب فرزندان ، اثر قلم ، ۱۴۰۰
- (۲) لقمانی، احمد ، چگونه فرزندان ما با حجاب شوند. ، بهشت بینش، ۱۳۸۹
- (۳) حسینی، زهرا ، حجاب و عفاف در خانواده.
- (۴) فاتحی مجرد ، عبدالعزیز، پدران و مادران ، تهران ، انتشارات مطابقت عشق ، ۱۳۹۵
- (۵) مکارم شیرازی ، مسعود، رساله توضیح المسائل ، قم